

Lamprecht, Arnošt

Jevy charakterizující konec praslovanského období

In: Lamprecht, Arnošt. *Praslovanština*. Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1987, pp. 159-160

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/122230>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

7. JEVY CHARAKTERIZUJÍCÍ KONEC PRASLOVANSKÉHO OBDOBÍ

7. Na českém a slovenském území byl postupný přechod pozdně praslovanského období do raného období češtiny a slovenštiny charakterizován třemi nejdůležitějšími jevy: 1. kontrakce, 2. zánik nosovek, 3. zánik jerů. Nezáleží tu na jejich pořadí (to mohlo být na některých úsecích jiné). Nejzávažnější byl ovšem zánik jerů (okolo r. 1000).

Na polském území to byly tyto tři jevy: 1. dispalatalizace 'ě > 'a (*b'ěda* > *b'ada*) a 'e > 'o (*žena* > *žona*), 2. kontrakce, 3. zánik jerů. Nosovky tu zůstaly.

Na lužickém území to bylo jako v češtině stahování, zánik nosovek a zánik jerů.

Na východoslovanském území to byl zánik nosovek (v X. století) a zánik jerů (okolo r. 1200). Stahování tu nenastalo, udržoval se tu totiž déle praslovanský typ slabiky *CACA* (který také zpozdil zánik jerů asi o 200 let proti češtině).

Na jihoslovanském území byl vývoj různý. V slovinštině byl obdobný jako v češtině, tj. stahování, zánik nosovek (bez okrajových dialektů v Alpách) a zánik jerů; v srbocharvátštině to bylo stahování (v mnohem omezenější míře a také poněkud jiného typu), zánik nosovek a zánik jerů. V obou jazycích tu nastalo velmi rané splnutí *i* a *y* a také *ь* a *ѣ* (ještě před jejich zánikem).

Na bulharsko-makedonském území bylo stahování velmi omezeno a bylo také jiného typu než v ostatních jazycích (v staroslověnštině spíše lineárně asimilačního typu, srov. *dobrajego* > *dobraego* > *dobraago* > *dobrago*, *dobrujemu* > *dobruumu* > *dobrumu*, *dělajetъ* > *dělaatъ* > *dělatsъ*), zánik jerů byl poměrně raný v západní makedonské části (srov. vokalizace *ѣ* > *o*, *ь* > *e* v stsl. hlaholských památkách), ve východnější části byl zánik jerů i nosovek poněkud opožděn (jery zanikly na rozhraní XI./XII. století, nosovky začaly zanikat v XI. a na většině území byl tento vývoj dokončen až ve XIII. století, na okrajích zůstaly dodnes). Splnutí *y* a *i* tu nastalo pravděpodobně na počátku XIII. století (na rozdíl od slovinštiny a srbocharvátštiny, kde bylo velmi časně). Rozdílný byl vývoj hlásky *ě* (na východě *ě* > *a*, na západě *ě* > *e*); její vývoj má pro rozčlenění území značný význam (viz 6.1.1.).

Nejzávažnější ze všech jevů byl ovšem zánik jerů. Jeho značné zpoždění na východoslovanském území způsobilo, že pozdní praslovanština tu plynule přechází do praruského (pravýchodoslovanského) období (v letech 1000–1200).

Zánikem jerů je vývoj praslovanštiny charakterizované ve své dovršené klasické fázi typem slabičného skladu *CACA* definitivně skončen. Vznikají tu totiž opět zavřené slabiky typu *CAC*. Začíná tak samostatný vývoj jednotlivých slovanských jazyků nebo aspoň jejich raných seskupení.